

PREOTULU ROMANU.

DIARIU BASERICESCU

SCOLASTICU si LITERARIU.

*Buzele preotului voru pazi sciinti'a si lege voru
cercá din gur'a lui. Malachi'a c. II. v. 7*

Nr. XII.

AUGUSTU.

An. XI. 1885.

Insemne religiose.

„Insemnele lucrurilor domnedieesci
suntu vediute, dar' in acele se onorédia
lucruri nevediute.“

S. Augst. de catech. rud. c. XXVI. 50.

Crestinii in s. botezu impreunandu-se cu Christosu, punu juraméntu de credintia si fidelitate catra Christosu si sant'a lege a acélui'a. — Prin acestu juramentu se suscepu in numerulu credintiosiloru, se inscriu in sinulu santei biserice, deobligandu-se a fire fii ascultatori ai acelei'a, si luptatori credintiosi a óstei crestinesci cascigate si santite prin darulu celu domnedieescu alu marelui Imperatu alu ceriului si alu pamentului, prin invetiatur'a si sangele celu nevinovatu alu Domnului nostru Isusu Christosu.

Inceputulu si complinirea acestui juramentu alu credintiei si fidelitatei, — midiloculu actului de suscepere inse se face prin insemnulu sacramentalu alu s. cruce. — Acestu insemnu se incredintiédia fiacarui credintiosu, cá intru tóta viéti'a s'a spirituala si temporala se-i fia nu numai cá unu argumentu alu prestarei juramentului de credintia, nu numai cá unu scutu de aperare in contr'a tentatiuniloru dese ale diavolului; ci si cá o arma si flamura sacra, cá unu insemnu preapretiuitu si sacru cu carea si sub care are se se lupte in viétiá pentru onórea si preamarirea numelui de crestinu, pentru innaltiarea marirei Imperatului Christosu, si a imperatiei cei sante de catra Acel'a intemeiate pre pamentu.

Se cunóscemu dara insemnatatea minunata atátu acestui insemnu preapretiuitu, câtu si a unui altu, care stralucescu in fiacare baserica crestina.

Intre insemnele religióse, cá si unu insemnu sacramentalu, loculu celu mai principalu 'lu ocupa:

1. S.-t'a cruce séu Chipulu crucei Domnului. „Si voru veni (neamurile) — dîce Isaia Profetulu — si voru vedé marirea mea, si voiú lasá preste densele semnu.“ ¹⁾

Profeti'a acést'a cu adeveratu s'a plinitu in economi'a legéi nóue. Pentru-cá, éta aci stralucesce acelu semnu de viétia facatoriu, care anuntia si adeverédia marirea si poterea Domnului, — aci se inaltia acelu semnu preamaritu, la care cu credintia si cu pietate fiesca se inchina tóte popórale.

Éra semnulu acest'a e: S.-t'a cruce. — Crucea órecandu-va la pagini a fostu cá unu semnu de ocara si de inalta tradare, ²⁾ dar' prin venirea si prin mórtea aceluia carele a stersu ocar'a pecatului si paretele celu din midilocu alu vrasbei l'a ruptu si tóte popórale intr'un'a le-a impreunatu; aceea s'a prefacutu in semnu de onóre, si de mantuire, in semnulu poterei de viétia vecinica.

Pentru aceea dîce si S. Apostolu Paulu cá: „Cuventulu crucei celoru peritori nebunia este, éra noue, adeca celoru ce ne mantuimu poterea lui Domnedieu este.“ ³⁾

Intru intipuirea sarcinei pecatelor si a pedepsei acelor'a, insusi Christosu Mantuitoriulu a portatu si a dusu pre umerii sei lemnulu crucei, cá pre acél'a restignindu-se, se se prefaca in instrumentulu pretiosu alu mantuirei popóraloru lumei. — Pre lemnulu crucei cá pre altariulu celu mai santu, a complenitú Fíiulu si Cuventulu lui Domnedieu si deodata Mantuitoriulu lumei, sacrificiulu celu in eternu espiatoriu, — sangele celu domnediescu alu Acelui'a santíndu acelu lemnu l'a prefacutu pentru tóte tempurile si popórale in semnulu binecuventaréi, in symbolulu santírei si alu invingerei in instrumentulu impartasírei daruriloru sacramentale.

Ceea-ce inse a fostu crucea la plinirea economiei darului, — de ceea-ce a servitu la sacrificiulu mysticu si preasantu alu espiarei pecatului lumei: totu aceea insemnătate mystica, totu acelu pretiu preamaritu o are aceea in modu relativu pana adi in viéti'a basericeii, in viéti'a publica si privata a credintiosiloru.

¹⁾ 66, 18. — ²⁾ Cfr. Esire XXI, 23. — ³⁾ I. Cor. I. 18.

Cine se va mirá dara déca acestu symbolu alu poterei lui Domnedieu, in totu loculu unde se numesce numele de crestinu se inaltia, stralucesce si se venerédia? cine se va mirá, cà acestu insemnu formédia frumséti'a deosebita a bisericeii, si e de faéia in tóte actiunile sacre sacramentale si liturgice?

Nu e aci loculu, cá in urm'a marturisiriloru nenumerate ale Santiloru Parinti se aretamu mai pre largu universalitatea si usulu celu desu, solemnu si anticu alu semnului crucei, fia numai insemnatu, cà usulu solemnu alu insemnului crucei se datédia din léganulu bisericeii, si pana adi necurmatu si cu pietate se intrebuintiédia in viéti'a publica a bisericeii si in tóte actiunile publice si private ale crestiniiloru.

Mergemu inse si mai departe, cá se cunóscemu cà preintipuirea crucei e de o etate cu crearea omului, si cà acea prefigurare se adevérédia prin mai multe si dese minuni si acte istorice ale dispusatiunei divine din legea cea vechia.

Pentru-cà ce reprezenta cu adevératu figur'a omului? decátu form'a crucei, apoi lemnulu paradisului este prefigurarea crucei, — Iacobu inchinandu-se verfului toiagului lui Iosifu (Fac. 47, 31, — Evr. XI, 21) a preinsemnatu crucea, — toiagului lui Aronu in tipu de taina se primesce, càci candu cu acel'a Moise marea rosia a despartítu, crucea Domnului o-a insemnatu (Esire XIV, 16); Moise intendiendu-si manile in form'a crucei, poterea lui Amalecu a perdutu (Esire XVII, 11; toiagulu prin lovirea carui'a isvórele de feliu amare in apa dulce s'au prefacutu, (Esire XV, 25) sierpele a redicatu in desiertu, tóte au preinsemnatu chipulu si poterea crucei Domnului.

Si decumva tóte aceste déjà in legea vechia s'au facutu pentru preintipuirea lemnului crucei, ce vomu díce atunci despre legea cea noua, candu acelu toiagu alu poterei, aceea arma neinvinsa intru adevéru s'a aretatu, si a stralucitu toturoru radie de lumina si de mantuire?

Vomu díce a buna séma cu S. Ioanu Damascenu cà „desi tóte actiunile si minunile lui Isusu Christosu suntu preamarite, domnedieesci si minunate; din tóte acestea inse nemica e mai démna de admiratiune de cátu crucea cea

preamarita. " Pentru-cà nu prin alta-ce, decâtu prin cruce s'a nimicitu mórtea, s'a stersu pecatulu celu stramosiescu, s'a surpatu iadulu, s'a donatu inviarea, ni s'a datu potere si intarire de a contemnà chiar' si mórtea, ni s'a redatu fericirea cea de demultu, s'a deschisu usiele raiului, — firea nóstra s'a redicatu de a drépt'a lui Domnedieu, si ne-amu facutu fii si mosteni imperatiei lui Domnedieu." ¹⁾

Si acést'a e apoi caus'a cà crestinii de locu dintru inceputulu basericei in senguraticele momente ale vietiei loru se insemnáu cu semnulu crucei ²⁾ — „si cà acestu insemnu se aplicá la tóte actiunile sacramentale si religiose publice si solemne. — ci ce e mai multu, cà crucea cá unu insemnu amabilu si de doritu din antic'a etate s'a inceputu a-se aredicá si venerá, in câtu usulu celu anticu si universalu alu s. cruce, Tertulianu l'a potutu reduce la traditiune sacra candu dupa enumerarea usului s. cruce ast'feliu dîce: „Déca vei cautá legea s. scripturi ale acestor'a si a altoru discipline, — neci un'a nu vei aflá: dar' in acésta privintia traditiunea 'ti va servi de ajutoriu, datin'a de conformatoriu si credinti'a de observatoriu.“ ³⁾

Spre intarirea celoru mai susu dîse, din cele multe si preafrumóse marturisiri ale santiloru Parinti se fia aci numai o singura marturisire a s. Ioanu gura de auru carele asia dîce: „Nemica infrumsetiédia mai bine coron'a imperatiésca, cá si crucea carea de catu tóta lumea e mai pretiósá: si ceea-ce órecandu toti o-a urgisitu, figur'a acelei'a asia de desu se cêrca de catra toti, in catu in totu loculu se gasesce, la principi, la supusi, la muieri si barbati, la vergure si la cele casatorite, la servi si la cei liberi; carii cu totii mai desu imprime acestu semnu in partea mai nobila a medulariloru, éra in frunte cá si intr'o columná in

¹⁾ De fide orthodoxa l. IV, c. 11, n. 25. — ²⁾ S. Ieron. ep. 4. ad Eustoch. „Ad omnes actum, ad omnem accessum, manus puigat Domini crucem, Cfr. S. Ambrosii epist. 72. a. 11. — ³⁾ De coron'a mil. c. 3. Cfr. lib. admor. c. 5. si Eusebiu in vita Constant. l. 3. c. 2. carele dîce: „Verum ob eam rem (scili fidem in Christum) se se magnopere effereus, omnibus se noscendum exhibuit, dum nunc salutari signo vultum consignat, nunc triumphali gloriatur trophaeo.“

tóte dîlele se însémna cu aceea. Acestu semnu stralucesce la mésa santa, la ordinarea preotiloru, si éراسi la cin'a cea mystica impreuna cu corpulu lui Christosu. In totu loculu e veneratu acestu semnu, in case, in locuri publice, in desierturi, pre căli, între munti, pre campuri, in păduri, pre mare, pre năi, in însule, pre ascernuturi, pre vestmente, pre arme, la ospetie si la petreceri, pre vasa de argintu, de auru si de margarite, in picturele paretiloru . . . in resboie, in pace, . . . asia de tare cérca cu totii acestu donu minunatu, precum si dorulu celu nespusu alu acelu'a. — Nemene nu se rusinédia, candu recugeta, că crucea e symbolulu mórtei blastamate, ci cu aceea mai tare ne infrumsetiamu decatu cu coróne, diademate si cu mfi de ornaté margaritarie ast'feliu, catu mai că numai că nu ni urita crucea, ci acésta toturoru e amabila si desiderabila. Acea in totu loculu stralucesce, pre paretii caseloru, pre acoperisie, pre cărti, in cetati si sate, in locuri cultivate si selbatice. De unde bucurosu asiu întrebá pre paganu, că ce e caus'a că symbolulu osendirei si mortiei blastamate toturoru asia e de iubita si placuta. ¹⁾

Éra in altu locu totu acelu S. Parinte dîce „Acestu genu (lemn) alu mortiei e mai onoratu de catu diadem'a. — Pentru că imperatii depunendu diadem'a a luatú crucea, symbolulu mortiei Aceluia (Christosu): crucea se arata pre hainele cele purpure, — crucea in diadema, crucea pre arme, in rogatiuni, la més'a sacra, si in totu pamentulu crucea mai stralucesce decatu sórele. ²⁾

(Va urmá.)

IOANU BOROSIU.

Uniunea basericésca a Romaniloru cu calvinii in secelele XVI—XVII.

— Dupa Istori'a Romaniloru transilvani ms. de Petru Bod. —

(Urmare.)

Romanii inse in cea mai mare parte vrendu a remané mai bucurosi in religiunea lorú vechia si din asta cauza suferindu multe nedreptatîri, si vecsatiuni, alesera de curatoriu alu basericeii rom. pre. Gabr. Nagyszegi, Unguru nobile, dela

¹⁾ Quod Christus sit Deus c. IX. n. 9 seq. ²⁾ l. c. cap. VIII. n. 8.

r.-catholicismu nu de multu trecutu la ritulu grecu, omu in-
vetiatu si care cunoscea binisioru legile patriei, impoterin-
du-lu, cá se-i apere la guberniu, in façi'a staturiloru si la
curtea reg. Acest'a in Septembre 1701 a si recursu de faptu
la guberniu, carele traganandu resolverea recursului, Nagyszegi
a protestatu in numele basericelor rom. contr'a uniunei cu ca-
tolicii si dela protonotariulu Ioane Sárosi a cerutu se i-se
dé, dupa legile de atunci protestulu sub sigilulu principe-
lui, ce'a ce a si castigatu cu datulu de 25 l. si a. a. Ci
in urmarea acestei plenipotentele Romaniloru cu alti câtiva
nobili, cari nu voiá se se unésca, fure din mandatulu co-
mitelui Apor arestati. Aceasi sórte lu-ajunse, pentru estrada-
rea protestatiunei, in 22 januaru 1702 si pre I. Sárosi,
care inse apelandu la imperatulu si in Vien'a justificandu-se,
fù restituitu in oficiulu seu si in demnitatea s'a de consi-
liariu; éra in respectulu lui Nagyszegi si alu soçiloru sei
dupa mai bine de doi ani de arestu ministeriulu dede in-
structiunea, cá „judele transilvanu se-i judece dupa legile
patriei, darabse nu jesece judecat'a, pentru cá se póta avé
locu grati'a imperatului.“ Intr'acea Nagyszegi lovitu fiindu
si prin desastre familiari, fù eliberatu si mori nu multu
dupa acea; ¹⁾ éra turburările rákocziane recira puçintelu ze-
lulu de a uní pre Romani.

Pre urma imperatulu informandu-se despre opiniunea,
care cerculá prin Ardélu, cási candu voiinti'a s'a ar' fi, cá
Romanii si cu poterea se se aduca la unire cu catolicii, prin-
decretulu din 12 decembre 1701 dispuse denou, cá Roma-
niloru se li-se lase voia libera de a se uní cu un'a din cele
patru religiuni recepte. Estu decretu se ceti in consiliulu gu-
berniale din 5 jan. 1702 si se si publicà numai decátu in
tóta tíer'a.

Aice istoriculu nostru polemisédia cu jesuitulu Fasching,
care pune numerulu Romaniloru trecuti la unire la 80.000, ²⁾
cu jesuitulu Lad. Turotzi, care-lu pune preste 100.000, ³⁾
cu Matí'a Bél, celu ce vorbesce de 200.000, ⁴⁾ si cu Timon,

¹⁾ Vedi: *Vita Nic. Bethlen*, ms. lib. II. cap. XXIII. ²⁾ *Fasching Nova Dacia*, 1743, pag. 21—22. ³⁾ *Lad. Turotzi Ungaria*, pag. 103.
⁴⁾ *Matthias Bel Notitia Hungaræ novæ*, tom. I. pag. 533.

carele scrie „mai multu de 200.000.“¹⁾ Scrietorii acumu numiti ar' fi esagerandu lucrulu din tendintia de a lingusi pre mai marii și soții si de a folosi bisericeii lor, punendu-se in contradictiune cu faptele si documentele; căci Fasching numera cu totulu numai 160.000 de Romani in Transilvani'a, din cari poporulu rusticu striga si protesta si adi, va-se-dîca pre tempulu lui P. Bod, in contr'a unirei, éra preti celi mai multi o marturisescu numai pentru imunităti si esemptiuni. Asemenea combate Bod pre Péterfi, carele memorandu nesuintiele principiloru si episcopiloru Ungariei de a uní mai alesu pre Romanii din Transilvani'a si Munteni'a, — nesuintie pana pre tempulu lui Leopoldu si Kollonich remase sterpe din cauza, că patriarcii cpolitani sumutiá pre Turci asupr'a Romaniloru, — ne spune, că in afacerea uniu-nei dejá in maiu 1687 s'a celebratu la A.-Juli'a unu sinodu alu protopopiloru si preutiloru rom., in anulu urmatoriu altulu, éra in 1692 alu treile la Muncaciú, unde prestre 200 de preuti de ritulu grecu se fia depusu marturirea credintiei dupa formul'a tridentina. Atinge Péterfi si piedecele nenumerate, puse in calea unirei decáttra calvini si luterani in Transilvani'a;²⁾ alesu inse Fasching ne narédia, că p. e. in Fagarasiu cutare proprietariu protestante scoteá pre preutii rom. uniti din parochie, chirotonindu elu insusi si punendu in locu-le pre altii dupa placu; popii rom. érá pe alocurea incarcerati, batuti cu toiége, despoiati de pamente si averi, esilati, ba si ucisi, déca nu voiá se se lapede de unire, si ar' fi suferitu si mai multe, de nu opriá imperatulul asemeni persecutiuni.³⁾ Vedi-bine că asemeni acuse Bod le întórce câte tóte si le trantesce in capulu catoliciloru.

In capu III., despre starea Romaniloru transilv. sub Carolu VI., autoriulu ne spune, că certele despre unire mai incetase sub turburările rákocziane, terminate in 1711 cu pacea de la Satmariu. Inse dupa episcopulu „séu, cumu se titulá pre sene, arciiepiscopulu“ Atanasiu urmandu Ioane Pataki alias Nemes, de origine Romanu, ci de relegiune r.-cat., plebánu in fortaréti'a Fagarasiului: acestu omu joviale misică

¹⁾ *Timon Purpura Pannonica*, pag. 76. ²⁾ *Péterfi Sacra concilia regni Hung.*, tom. II. praef. ³⁾ *Fasching* in *Nova Dacia*.

tóte, pe fația si intr'ascunsu, pentru unire. Amblá din satu in satu si predicá prin bisericele Romaniloru, cari de fric'a glóbei in bani si a altoru pedepse trebuiá vrendu nevrendu se-lu asculte; pre cei refractari uniunei i anatemisá; preutiloru subalterni le impuse se-si crésca baiatii in scólele catoliciloru, desí cu spese mai mari cá pana acumu la réformati; baseric'a din Fagarasiu, ce n'are pareche la Romanii transilv., edificata cu spesele principelui Const. Brancovanu de Basarabu, o ocupá cu braçiu militariu, aruncandu in prinsóre pre celu-alaltu preutu, carele nu voiá se consentia nice decátu in a se uní. Romanii si Grecii fagarasiani cari refusase uniunea, capetara in cele din urma de la comandantele generale Ios. Lotariu de Kenigseg libertate de a-si tiené cultulu divinu intr'o casa privata, carea in sa la 1746 din mandatu majestaticu fù inchisa, éra pop'a Constantinu incarceratu, si pana ce nu primi uniunea, detienutu acolo.

In fine dupa mórtea episcopului bar. Ioane Pataki directiunea si guvernarea preutiloru rom. in cele spiretuali, prin mandatu imperatescu din 15 augustu 1728, se concediù rectoriului colegiului jesuitu din Clusiu, Adamu Fitter, „cumu o mai avuse acea directiune parintii din Societatea lui Isusu si inainte de acea in casu de vacanti'a scaunului episcopale.“

Intr'acea preutii uniti, urgisiti de poporu, se duceá pe deafurisiulu in Munten'a, Moldavi'a, Banatu si Marmati'a la episcopi neuniti, dela cari se reintorná cu adevcrintie despre abjurarea uniunei. La aceiasi mergeá si candidatii preutiesci spre a-se chirotoní. De acea gubernatoriulu Sigism. Kornis publicandu in 17 decembre 1728 mandatu imperatescu mai susu memoratu, aflà cu cale a-lu interpretá in numele imperatului si a oprí strinsu atari procedure clandestine din partea preutiloru si popandiloru rom., statorindu, cá preutii, cari nu voru poté produce singelie dela episcopii intr'adeveru uniti Atanasiu si bar. Ioane Pataki, voru fí numai decátu supusi la prestarea contributiunei si a sierbitieloru Dominali séu iobagiesci. Si se supuneá bietii preuti, díce Bod. mai bucurosi sierbitieloru iobagesci, de câtu uniunei; dar' in urma erá destituiti din preutia.

(Va urmá.)

Dr. Gr. Silasi.

Predica la mortu.

„Merge la mormentu, cá se plânga acolo.“

Ev. Ioanu XI, 31.

Suntu visuri grele, inspaimentatórie. Omulu cându se descépta, tremura in tóte membrele s'ale. Nu voiesce a crede, cá cele vediute in visu nu suntu lucruri aieve. Ast'feliu suntu necasuri — lovituri grele ale sortiei, cari te facu a crede, cá omulu e menitu numai spre suferintie, cá lumea-i este o casa intunecósa plina de jele si superarea i este vestmentulu de tóte dílele.

Este inse deschilinire Tr. A.! intre superare si superare. Este superare scurtu duratoria, si trece, dara este alta superare, carea cá un'a nópte grea, intunecósa te acopere pe díle indelungate si te róde pâna la rerunchi.

Superare cá acést'a amara, te loví si pre tine soçiule veduvitu, (soçia veduvita.) Partea animei t'ale, calatoresce dela tine, si tu remani cá o pasere trista, carea perdiendu-si soçiulu iubitu, sbóra, — lu cérca prin codrii, prin vâli, prin siesuri si câmpii, 'lu striga cu doru si neaffandu-lu, sbóra cu intristare inapoi la puisiorii sei orfani si plângu impreuna. Superarea t'a iubite frate (iubita sóra) se vede a nu avé margini, inse increde-te in Domnedieu si te mangaie, cá soçi'a t'a, a dusu o viétia atátu de placuta lui D.-dieu aici pre pamentu, incátu acum'a incununata, cu stima si virtuti, impecata cu D.-dieulu seu si provediuta cu s. Sacramente trece preste hotarele acestei vietii pline de superari trece la fericire si prin urmare la bucuria adeverala. Nu se va asiediá ea in mormentulu tristu si intunecosu, nu, ci numai osemintele-i recite pâna la unu tempu, sufletulu seu nobilu calatoresce mai departe.

Judei coadunati in cas'a lui Lazaru celui mortu, spre a mangaiá pre Mari'a, carea plângeá cu amaru dupa fratele seu, cându o vediura, cá acést'a se scóla si ese din casa dísera: „cá merge la mormentu cá se plânga acolo.“ Parerea loru erá, cá nu póte ea avé altu scopu decátu: mormentulu si plânsulu. Inse ea aveá credintia si sperare mai departe de mormentu si merse la Isusu isvorulu vietiei si credinti'a si speranti'a ei nu o au insielatu, cá-ci Isusu in-

viã pre Lazaru. Da Tr. A.! cã-ci omulu nu e creatu numai pentru mormentu si pentru superari tienatorie dela léganu pâna la mormentu ci e creatu pentru o viétia fericita unde nu este superare.

Si eu venu a ve aretã Tr. A.! cã superarea esista de multu pre pãmentu, dar' omulu nu e creatu (ziditu) pentru superare.

Fiti — ve rogu — cu luare amente!

Éra Tu Ddieule alu eternitatei, dà potere cuvintelor mele spre mangaierea celoru intristati si folosulu sufletescu alu jelniciloru mei ascultatori.

* * *

Superarea este deodata cu omenimea pre pãmentu. Cându s'a inceputu omenimea, atunci si-a luatü inceputulu si superarea.

De lipsa este óre Tr. A.! se vi o documentezu acést'a asertiune a mea din cea mai vechia istoria a omenimei — din Sant'a Scriptura? Numai doi ómeni erãu inca pre pãmentu, protoparintii nostrii, si acuma î-i vedemu esindu din raiulu pãmentescu plini de superare, deorace la spatele lorü, unu Cheruvimu cu sabia de focu, le inchise calea de a se reintórce mai multu acolo.

Si câta superare a implutu anim'a lorü parintiésca atunci, cându ei numai doi fii iubiti aveãu si si acei'a, unulu se scólã asupr'a celui'alaltu, si-'lu omorí.

Se ve mai aducu câtev'a esemple Tr. A.?! .

Moisi erã omulu celu mai placutu inaintea lui D.-dieu, si câta superare avea elu pentru poporulu seu?! Mai antaia se necasiã, cã 'si vedeã poporulu in cea mai nefericita stare, în sclavia, facündu lutu si caramide spre edificarea cetatiloru faraoneniloru. Si cându 'lu tramise D.-dieu la Faraonu se céra libertate poporului si acela in locu de libertate, inca mai grele catusi i preparã acelui poporu, Moisi in necasulu seu se întórce catra Ddieu si dîce: „Pentru ce ai necasitu pre poporulu acest'a? Si pentru ce me-ai tramisu? — adeca déca nu-'lu potü eliberã.“¹⁾ Mai târdîu avea supe-

¹⁾ Esire V. 22.

rare pentru reutatea si cerbici'a poporului care neluându in consideratiune binefacerile nenumerate alu lui D.-dieu, in continuu murmurá in contr'a lui D.-dieu si alui Moisi, ma merse pâna acolo, încátu la muntele Sinai — pâna ce erá Moisi in munte si vorbiá cu D.-dieu in privinti'a legiloru fericitórie pentru poporu, — poporulu 'si facù unu idolu unu vi tielu de auru, si aceluia se inchináu, ce'a ce vediendu Moisi cându se scoborea cu tablele legeri din munte, in necasulu seu, trantí tablele de pamentu, încátu acele se sfarmara in bucati marunte.“¹⁾)

„Ce voi face poporului acestuia?“ strigá necasitu Moisi — intr'unu locu²⁾) — catra Ddieu, „inca pncinu, si me voru ucide cu pietrii!“ Si la despartirea s'a de lume inca avù elu un'a superare destulu de mare. Dupa ce conduse elu poporulu printre atatea lupte si necasuri prin desiertu, pâna la marginea pamentului promissiunei, cându erá acum'a la tienta — la scopu, cá se intre cu poporulu intru acelu pamentu frumosu, D.-dieu i oprí intrarea si inca din pedépsa pentru-cá s'a cindoitu' cá D.-dieu va scótey apa din piétra séca — pentru ce si numí Moisi loculu acelu: „Ispita“ si „Blastemu“ — „suie-te in muntele Abarimu“ — díse Domnulu lui Moise — „si vedi pamentulu lui Canaanu si morí acolo, pentru-cá nu m'ati santítu pre mine din façia vei vede pamentulu, éra acolo nu vei intrá,“³⁾) si Moisi privindu numai din departare pamentulu frumosu, morí acolo in munte.⁴⁾)

Toti ómenii cei mari si drepti ai Testamentului vechiu n'au traitu fara superari. Cine ar' poté numerá necasurile si superarile lui Iobu, câte le-a petrecutu elu in viéti'a acést'a cu pierderea averei, cu pierderea fiiloru si a ficeloru sale iubite si cu bubele infiorátorie pe trupulu seu?!

Apoi din profetiele profetiloru — prelanga edícerea venitoriului, — pretutindenea apare un'a caintia, un'a superare profunda.

Sórtea poporului seu acea la anim'a loru nobila. Si acelu poporu in orbi'a s'a nu voiá se-i asculte, nu voiá

¹⁾ Esire XXXII. 19. ²⁾ Esire XVII. 4. ³⁾ II. Lege XXXII. 51, 52. ⁴⁾ ib. XXXIV. 5.

se se reintórca catra Ddieu. „Vai fii resipitori“ — striga Isai'a catra judei. — „Vai fii resipitori dice Domnulu, facuta-ti sfatu nu prin mine, si togméla nu prin Spiritulu meu cá se adaogeti pecate preste pecate, pentru ace'a va dá voué Domnulu pana necasului si ap'a nevoiei!“¹⁾

Ieremi'a profetulu vediendu reutatea poporului, si acea, ca nu-'lu póte indreptá in culmea superarei s'ale eschiama: vai mie maica, pentru ce m'a-i nascutu? Nu am folositu si nu mi-a folositu nimene tari'a mea a lipsitu intru cei cari me blastema!“²⁾ Si Michei'a: Vai mie suflete cá a peritu celu credintiosu depre pamentu, toti pre sangiuri judeca, vai, vai, resplahirile t'ale (Dómne) au venitu acum voru fi plangerile loru!“³⁾ Si asié mai departe in decursulu tuturoru secliloru vedemu superarea, cá o umbra intunecósa petrecându pre omu dela léganu pâna la 'mormentu.

Au dóra imperatii au fostu scutiti de acést'a amica atâtu de neplacuta a omenimei — de superare?

Ascultati pre imperatii atâtu de avuti si puternici ai Testamentului Vechiu. despre cari tóta lumea credeá cá suntu cei mai fericiti moritori ai pamentului ascultati ve rogu T. A.! si Davidu imperatulu ve vá respunde: „facutu-se-au lacremile mele mie pâne díu'a si nóptea“⁴⁾ Éra Solomonu, care erá atâtu de avutu, si puternicu, incatu la totu prândiulu seu se taiáu 20 de boi, 10 vitiei grasi, 100 de oi afara de cerbi si caprióre si de paseri alese, in midiloculu tuturoru bunatatoru strigá cu amaru: „uritu-mi-am viéti'a.“⁵⁾

Dar' ce se ne miramu de ómeni, de ar' fi fostu ei ori si câtu de mari, cá au avutu necasuri si suferintie, au avutu superare in viétia, cându nici Preacurat'a Vergura Mari'a, maic'a lui D.-dieu — ma nici chiar' Fiiulu seu Domnediescu Isusu nu a fostu scutiti de superare aici pre pementu?

Acum'a cându a dusu Preacurat'a Vergura Mari'a pre Isusu prunculu in baserica, Simeonu betranulu i profetî su-

¹⁾ Isai'a XXX 1—20. ²⁾ Ierem. XV. 10. ³⁾ Michei'a VII. 2. ⁴⁾ Ps. XLI 3. ⁵⁾ Ecles. II. 17.

ferintiele si superarile venitorie prin cuvintele: prin singuru sufletulu seu va trece sabi'a.¹⁾

Si intru adev eru, cine ar' poté enará superarile Procuratei Vergure Mariei sub decursulu patim eloru Fiiului seu Domnediescu?!

Dar' apoi Isusu? In intréga viéti'a s'a 'lu vedemu urmatu de superare, pentru sórtea nefericita a ómeniloru, cari nu voiáu a crede intrinsulu si a fi fericiti, ci mai virtosu mergeáu mai departe pe calea nefericita catra perirea eterna. La intrarea s'a in Ierusalimu 'lu vedemu chiar' lacrimându cându díse Ierusalimului retacitu: Ierusalime, Ierusalime, de câte ori amu voitu se adunu ffi tei cum aduna gain'a puii sei sub aripi si nu a-ti voitu?²⁾ Si in gradin'a Getsemanei 'lu audímu oftându: intristatu e sufletulu meu pâna la mórte!³⁾ si asudá sudori de sânge.⁴⁾

Éca Tr. A.! lumea pentru toti — carii pórtá trupu omenescu pre pamentu — 'si are necasurile, — suferintiele s'ale, toturor'a le intinde pocalulu amaru de superari.

Se privimu in istori'a profana, dóra imperatii lumesci au fostu si suntu mai norocosi intru acést'a privintia?

Oh ba nu!

Toti — si-au avutu — si-si au necasurile, greutatíle — si neplacerile s'ale, soti superarile s'ale. Ar' fi lungu a a insirá pre toti. Va fi destulu unu esemplu séu dóue.

Ludovicu alu XVI regele Franciei erá unu adev eratu parinte alu poporului seu si in tóta viéti'a s'a se nisuiá a inaltíá la cea mai inalta gloria patri'a s'a — Franci'a. Si totusiu trebuí se steie cá acusatú inaintea poporului seu si fú judecatu la mórte pentru nisce gresiele ale antecessoriloru sei cari nu eráu ale lui.

In sér'a precedentá 'si imbraçiosíá elu pre soçi'a s'a si pruncii sei, í-i sarutá fierbinte, si-si luá celu din urma remasu bunu dela dènsii. Poteti cugetá acést'a scena petrun diatória Tr. A.! Se retrase in inchisórea s'a, petrecù nóptea in rogatiuni; — deminéti'a ascultá sant'a Liturgia, se marturisi si cuminecá si cându pasí pe esiafodu, díse poporului

¹⁾ Luca II. 35. ²⁾ Math. XXIII 37. ³⁾ Math. XXVI. 38. ⁴⁾ Luca XXII. 44.

seu: „Eu moriu nevinovatu, inse eu iertu inamiciloru mei, dorescu cà sângele meu....“ aci tob'a curmà cuvintele lui, semnalulu se dedù, si capulu i se taià.

Napoleonu Bonaparte, care erá unu imperatu atátu de puternicu, încátu Europ'a intréga priviá la dinsulu cu ingrigire, fù silitu a-'si petrece dílele din urma, ale vietiei s'ale in esiliu — scosu din tíer'a s'a, pe un'a insula pietrósa si pustia (S. Elen'a) in midiloculu marei, de patri'a s'a si de poporulu seu....

Ast'feliu e sórtea omului pre pamentu. Abia-i se mai ivesce omului printre multele superari, câte o óra — prea multu câte o dí de bucuria, carea trece pe nesêmítite cá stelusiór'a, ce cade depre orisonu si nu se vede mai multu.

Déca ai poté cetí in animele tuturoru ómeniloru, oh, multe cause de superare ai vedé acolo, multe superari ascunse pre cari nimene nu le scie, numai singuru omulu, anim'a si Domnedieu.

Frumosu descrie un'a auctoritate basericésca acést'a stare a omului pre pamentu. „Paradisulu lui imaginariu — díce elu — e o vale a plangerei si tanguirei, patri'a celoru trecátóre si a putrediunei. In midiloculu acestui intipuitu ceriu pamentescu, pre carele l'ar' voi se si-'lu cascige nebunulu instrainatu de totu ce e mai pre susu si a radicatú mórtea tronulu seu preste placere si gustarea placerei si pre tóta díu'a striga pre ómeni unulu dupa altulu din sgomotulu desfatariloru, pana ce cu totii suntu ai ei. Trista sórte a omului, déca ar' fí adevératu, cà elu nu e chiamatu spre ceva mai inalta.“¹⁾

Si întru adevéru Tr. A! óre numai pentru ace'a se fi creatu Ddieu pre omu, cá acest'a, intre superari se calatórésca dela léganu pâna la mormentu?

Oh ba nu!

Acést'a nu convine cu bunatatea cea nemarginita alui D-dieu. D-dieu a creatu pre omu pentru o patria mai ferícita, carea nu se afla aici pre pamentu nu este superare. La acést'a

¹⁾ Cardinalulu Ioanu de Geissel Archiepiscopulu de Coloni'a in epistola s'a pentru ajunu de 1859.

ne invétia Isusu cu cuventulu. „Imperati'a mea nu e din lumea acésta“¹⁾ — dîse elu lui Pilatu. Ne invétia cu faptele sale. Scimu, cà Elu s'a luptatu si a moritu pentru fericirea omenimei. Si cine ar' fi atâtu de simplu, cá se créda, cà Isusu a suferitu atâtea doreri si mórte, numai pentru fericirea pamentésca a omenimei? Déca se-ar' fi luptatu Elu numai pentru o fericire pamentésca, atunci nu ar' fi respinsu ace'a fericire dela sene insu-si cându judeii voiáu a-lu pune de imperatu. Déca Isusu se-ar' fi luptatu numai pentru o fericire pamentésca, atunci nu o-ar' fi denegatu ace'a apostoliloru sei iubiti, nu li-ar' fi poruncitu se despretiúesca tóte bunurile pamentesci, m'a nici chiar' straiti'a se nu-si duca pe cale nu i-ar' fi invetiatu in continuu, cà î-i tramite, cá pre oi in mediuloculu lupiloru si totu celu, care î-i va ucide, i se va para, ca aduce jertfa lui Ddieu; nu ar' fi amenintiatu in continuu pre cei, cari se desfatéza in lume uitandu-se de Ddieu: „vai vóue cei, cari rîdeti acuma, cà ve-ti plânge si ve ve-ti tanguí,“²⁾ si nu ar' fi laudatu pre cei seraci, necasiti si cu fric'a lui Ddieu: „fericiti suntu cei seraci, fericiti suntu cei ce plângu, fericiti suntu cei ce flamandiescu si insetosiéza de dreptate.“ „Bucurati-ve si ve desfatati!“ Pentru-ce? Pentru-ca plat'a vóstra multa este in ceriuri!“... Nu pentru pamentu ci pentru ceriu a creatu Ddieu pre omu si acolo nu va fi superare.

Superarile suntu medicine, suntu midilóce in mân'a lui Ddieu, prin cari ne retiene dela pecate. Medicin'a e amara, dar' e folositoria. Superarea e grea dar' e buna pentru sufletele nóstre.

Ve-amu aretatu dara Tr. A! din sant'a Scriptura si din istoria, cà cei mai mari ómeni, dela protoparintii nostrii incependu — cum au fostu patriarchii, profetii si imperatii nu numai, ci chiar' Isusu si Preacurata s'a Maica, si-au avutu necasurile si suferintiele, — si-au avutu superarile sale. Omulu, nu cerce fericire adevérata pre pamentu ci numai in ceriuri!

Nu ne remane alta, decátu se ne punemu întrebarea, cà, cum se ne portamu între superari? Se ne mangaiemu, cu-

1) Ioanu XVIII 36. 2) Luca VI 25,

getandu la Isusu, si suferintiele lui grele. Elu a patimitu mai multe decâtu noi si inca fara de vina. Se çugetamu la tóte aceste si ne vomu sêmtî consolati.

Acést'a o-a facutu si alti ómeni mari in necasurile loru grele.

Napoleonu, pe insul'a amentita, intru un'a din serile lungi ale esiliului seu, intrebà de unu soldatu alu seu, cà sci-i-ar' spune, cà ce este Isusu Christosu?

Pâna ce erá in culmea fericirei s'ale acestu cuceritoriu poternicu, nu se ocupá cu atari intrebari, dar' nefericirea i deschise ochii sei sufletesci.

Inse soldatulul i respunse, cà cu multu are elu mai multe ocupatiuni in lume, decâtu se se ocupe cu atari intrebari.

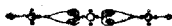
„Ce?“ intrebà de nou Napoleonu cu dorere — „tu, cà botezatu in baseric'a catolica, nu-mi scii spune mie pe acést'a stênca pustia si trista ca: ce este Isusu Christosu?!“

„Asculta dara, 'ti-voiu spune eu!“ Si incepù a i vorbí despre Isusu atâtu de frumosu încâtu mai frumosu nici chiar' unu santu Parinte nu ar' fi potutu vorbí. 'Lu asemanà cu cei mai mari ómeni, cari numai au traitu cându-va pre pamentu si inchià cu cuvintele: „In urm'a urmeloru eu cunosc ómenii, si eu 'ti dîcu, cà Isusu n'a fostu omu!“

Nu Tr. A.! ci a fostu este si va fî din eternu si pâna in eternu Domnedieu adevratu, care luandu trupu omnescu, a suferitu doreri crâncene, pentru noi, cà se ne duca la fericire eterna. Aminu.

VASILIU CRISTE

preotulu Sarvadului si alu Tasnadului.

BIBLIOGRAFIA. Toem'a acum a esîtu de su tipariu in Impriari'a „Auror'a“ din Gherl'a: **Manualu de Gramatic'a limbei romana** pentru scótele poporali in trei cursuri de Maximu Popu profesoru la gimnasiulu din Naseudu.

— Totu acolo s'a pusu su tipariu **Orientele catolicu** seau **locurile concordante** prin cari din s. Scriptura si din variele monumente ale basericeii orientali conservate in cartile basericesci se demustra crediatî'a catolica despre primatulul fericitalui Petru apostolulu si alu sucesoriloru aceliasii Pontificiloru romani prin Ioane Papiu preotu catolicu de ritulu grecescu din dieces'a Gherlei scl.

Proprietariu, Redactoru si Editoru: Nicolae Fekete Negrutiu in Gherl'a.

Gherl'a Impriari'a „Auror'a“ p. A. Todoranu 1885.